

СУЧАСНЕ ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ

*(оглядова довідка за матеріалами преси,
неопублікованими документами та Інтернету 2014–2015 рр.)*

Образотворче мистецтво є однією з важливих складових культури. Саме українське образотворче мистецтво відіграє помітну роль у збереженні національної самобутності, формуванні духовних та естетичних цінностей суспільства. Але художня творчість є і вагомим чинником у створенні позитивного іміджу нашої держави у світі, що сприяє входженню України до світового мистецького простору.

І це особливо важливо сьогодні, бо простір сучасного мистецтва не обмежується кордонами, він мультилокальний за своєю сутністю [1].

Події в Україні, які не сходили з перших шпальт міжнародної преси, серйозно вплинули на впізнавання країни. Разом з увагою до українських подій, зростав й інтерес до українських сучасних художників, та, як наслідок, – підвищувалися ціни на їхні роботи. Тож, вітчизняні митці отримали реальний шанс вийти на світовий арт-ринок [2].

Зараз міжнародний арт-ринок знову демонструє тенденцію до збільшення обсягу продажів, появи нових персоналій, до зростання якості робіт (у порівнянні з виставленими на продаж за тією ж вартістю до 2008 року). По суті, вже продається не просто ім'я, а річ. Це означає, що зростання ринку забезпечено не тільки піаром і популярністю автора, а його основою стає якість твору.

Разом з тим на вершині продажів тримаються докризові зірки. Це пов'язано як із суб'єктивними причинами, наприклад, упізнаваністю, так і з об'єктивними – звучні нові проекти підтверджують справедливість цін.

У 2014 році українське мистецтво не раз демонструвалося за кордоном у виставкових проектах у Великій Британії, Австрії, Франції тощо, наші художники брали участь у торгах „Sotheby's” и „Phillips”. І навіть якщо серед робіт,

які виїжджали за кордон, досі переважали традиційні твори, можна впевнено констатувати наявність інтересу до нашого мистецтва. Цей інтерес розвивається повільно, і не завжди заснований на об'єктивних критеріях оцінки якості та перспектив того чи іншого імені або стилю. Такий темп властивий арт-ринку. Втім, можна стверджувати, що українське мистецтво успішно просувається до завоювання світових позицій. Українські художники вже отримали шанс брати участь у світовому арт-марафоні, однак для завоювання топ-позицій потрібен не тільки час, але й здатність вливатися в загальносвітовий культурний контекст.

Певне відставання зумовлено тим, що не всі роботи, гідні стати частиною світового культурного надбання, отримали право бути представленими світу. Українські митці лише частково „засвітилися” там, де формуються арт-бренди. Чому так? Одна з причин – нерозвиненість внутрішнього арт-ринку, недостатня кількість професійних гравців. У проектах і продажах досі беруть участь лише ті, хто пройшов багаторічну обробку на внутрішній сцені, і частіше в традиційному ключі. І, на жаль, зовсім немає інших – у чиїх студіях виникають мультимедійні речі, створені за допомогою новітнього технологічного інструментарію. Адже сучасне мистецтво вже давно розвивається за рахунок високих технологій.

Ще один недолік, що не дозволяє визначити реальних лідерів процесу, – це відсутність в Україні нормальної взаємодії між усіма учасниками ринку (музеями, некомерційними і комерційними інституціями, експертними співтовариствами, критиками) і відсутність професійної державної премії. Вона могла б зібрати всіх зацікавлених під одним дахом і дати можливість висловитися тим, хто сьогодні залишається поза середовищем.

Подібну премію повинна ініціювати держава, але підтримати – арт-громадськість. Важливо, щоб в експертну раду увійшли не тільки власники посад при владі, але перш за все ті, хто працює у сфері сучасного мистецтва, включаючи професіоналів, які мають реальні можливості й технології, щоб просувати мистецтво на світову сцену і знають її специфіку. Тільки так можна уникнути суб'єктивізму у виборі нових імен і визначити тих, хто здатен конкурувати зі світовими арт-лідерами.

Ведучи мову про рейтинг, треба враховувати різні критерії. Існує безліч методик, які виявляють перших. Але всі вони грішать однобокністю. Наприклад, Art Fact та деякі міжнародні арт-портали використовують у визначенні лідерів не тільки результати продажів, але й кількість відвідувань Інтернет-сторінок тих чи інших художників, відгуки любителів та професіоналів. Інші рейтинги професійних арт-видань складаються на підставі опитування провідних гравців ринку (від кураторів, музейних працівників і теоретиків до галеристів і колек-

ціонерів). Однак не можна забувати, що такі експерти можуть бути упередженими в оцінках і на них впливає загальна атмосфера в арт-середовищі і мода.

Ще один, відносно об'єктивний критерій – це прецеденти продажів. Але й він не універсальний. На ринок, особливо вторинний, не щороку потрапляють програмні або найкращі речі художника, і тому важко вивести той самий топ продажів, який би визначав його статус. Особливо коли в одній упряжці опиняються рівні серед рівних – засновники різних напрямків у мистецтві, які вже стали частиною історії [3].

Та, попри певне обережне ставлення мистецтвознавців до успіхів вітчизняних художників на світовому арт-ринку, ці успіхи з кожним роком стають все помітнішими.

Українські художники можуть похвалитися тим, що рік для них завершується успішно. Звучить парадоксально, і але на тлі кризи в країні на міжнародних аукціонах „Sotheby's” и „Phillips” зуміли заробити навіть більше, ніж торік [4].

Зокрема, українські митці заявили про себе на весняному аукціоні сучасного мистецтва „Phillips”, що проходив 2014 року у Лондоні. З молотка продали дві роботи молодих українських художників Р. Мініна з Харкова та Н. Білика з Києва. Графіку Р. Мініна „Нагорода за мовчання” (2014) продали за 5150 доларів. Робота була створена під час подій, пов'язаних з акціями протесту на столичному майдані Незалежності, і присвячувалася їм. Р. Мінін народився у Донецькій області у сім'ї шахтаря, закінчив Харківську академію мистецтва та дизайну. Основна тема його творчості – це гірська індустрія Донбасу, життя шахтарів у закритій соціальній системі. Його графіка носить гостро соціальний характер, є наочною ілюстрацією експлуатації людини в капіталістичній ринковій системі. У 2008 році виставку Р. Мініна в Донецьку закрили з великим скандалом. Місцеві чиновники тоді власноруч зривали картини зі стін Донецької облдержадміністрації, нарікаючи на те, що Р. Мінін глузує зі „світлого образу” українського робітника. Друга робота, яку продали на аукціоні в Лондоні, – пластична інсталяція „Прояв” (2010) скульптора Н. Білика. Її придбали за 8250 доларів. Ця скульптурна композиція вже не вперше представлена на „Phillips”. У грудні 2013 іншу версію з цієї серії, що складається з 10 частин, продали майже за 12 тис. доларів. Н. Білик – молодий український скульптор. Народився у Львові, живе і працює в Києві. У столиці, на Пейзажній алеї, стоїть одна з найвідоміших його робіт – „Дощ” [5, 6].

Наприкінці 2014 року у Лондоні пройшли східноєвропейські торги сучасного мистецтва „Sotheby's Contemporary East”. В аукціоні брали участь і твори українських художників. Загальна виручка аукціону становила 1,7 млн. доларів. Найдорожчим українським лотом була робота В. Сидоренка „Expiration”, яку придбали за 31400 доларів. Найбільше зростання вартості від

означеної попередньо продемонстрували твори О. Тістола і Р. Мініна, які придбали за суми, удвічі вищі за цінові оцінки експертів. Картину О. Тістола „Кавказ” було продано за 23550 доларів, а диптих Р. Мініна „Практика великого вибуху” – за 8242 долари. В аукціоні брала участь робота „Чорна сфера на червоному” української художниці О. Мась, відомої масштабними творчими експериментами з писанками. Її придбали за 23 550 доларів. Картину без назви із серії „Дороги. Напрямок – північний схід” сучасного митця О. Животкова продали за 11775 доларів. Скульптурна інсталяція Н. Білика із серії „Контрформи” пішла з молотка за майже 6 тис. доларів. Якщо на цьому аукціоні із загальної кількості представлених робіт було продано 50% лотів, то із запропонованих робіт українських художників усі 100% продано. Арт-дилер І. Абрамович відзначив інтерес у світі до українського мистецтва: „Роботи всіх українських художників, які ми винесли на торги цього року, продали. Це великий успіх. Особливо цікаво відзначити нові імена – Н. Білик і Р. Мінін, які вже запам’яталися колекціонерам” [7].

У грудні 2014 року у Лондоні відбулися чергові торги „Under the Influence” („Під впливом”) дому Phillips, присвячені сучасному мистецтву різних країн світу. На торгах, за традицією, було широко представлено і новітнє мистецтво з України: з 221 лотів торгів 16 були створені українськими художниками.

Результати торгів продемонстрували поступове зростання інтересу до українського арту на аукціонах міжнародного значення. Датована 2013 роком безіменна робота А. Криволапа, представника української нефігуративного живопису і пейзажиста, істотно перевищила естимейт (25–35 тис. фунтів стерлінгів) і пішла з молотка за 68 500 фунтів (близько 107 тис. доларів). Але головною українською сенсацією вечора стала фоторобота дуету Віталія та Олени Васильєвих з циклу „Апокаліпсис в мистецтві”. При естимейті в 6–8 тис. фунтів стерлінгів робота пішла з молотка за ті ж 68 500 фунтів, що і картина А. Криволапа. Untitled стала, таким чином, найдорожчою фотографією в історії новітнього українського мистецтва.

Непогані результати за підсумками торгів показали й інші українські майстри – О. Тістол (на торгах було продано три його роботи, включаючи „Кавказ # 31” за 10 000 фунтів, або близько 16 500 доларів), О. Мась (Drive за 12 500 фунтів, або близько 19 600 доларів), П. Корестей („Групова динаміка” за 13 750 фунтів, або близько 21 500 доларів).

Наймолодшим серед представлених на аукціоні українських художників став М. Деяк. Його картину із серії „Klitschko Brothers Emotion” купили за 11 800 доларів. Серед українських дебютантів аукціону був художник В. Дейсун. Його абстрактну роботу „3 глибин 4” продали за 3930 доларів [8].

Вже у лютому 2015 року було встановлено новий ціновий рекорд українського мистецтва на аукціоні „Phillips” у Лондоні. Сет із 16 фотографій „Апокаліпсис у мистецтві” українських візуальних художників В. та О. Васильєвих було продано за 205 785 доларів [9].

„Апокаліпсис в мистецтві” – концептуальний проект, який зображує найзначніші музеї сучасного мистецтва в світі в декораціях природних катаклізмів. Роботи являють собою точні копії музейних будівель, сфотографовані в реальних локаціях. Прем’єра проекту відбулася в рамках офіційної програми 14-ї Венеціанської архітектурної бієнале у червні 2014 року, де інсталяція Васильєвих „Апокаліпсис в мистецтві” стала частиною групової міжнародної виставки „Час Простір Існування”. Тоді серія включала зображення п’яти музеїв – галереї Тейт Модерн у Лондоні, Центру Помпиду в Парижі, Музею Соломона Гуггенхайма і Нового музею в Нью-Йорку, а також Музею сучасного мистецтва в Нітероя (Ріо-де-Жанейро). З тих пір серія поповнилася фотографіями, які зображують венеціанський центр сучасного мистецтва Франсуа Піно Пунта делла Догана [10].

Наприкінці 2014 року на арт-ярмарку у Майамі (США) було продано п’ять українських робіт з семи представлених; причому найдорожчий художник України А. Криволап майже повторив там свій перший великий рекорд. Він продав картину „Білий пейзаж” за 119 тис. доларів, а в 2011-му його „Кінь. Ніч” пішов з молотка за 124 тис. доларів. Також на ярмарку було представлено роботи Р. Мініна та Н. Білика.

Український арт-дилер І. Абрамович вважає, що арт-ярмарок у Майамі був показовим. Дуже високим був інтерес до робіт з боку американців, причому не емігрантів. „Там критерій один: подобається чи ні. А якщо на виставці є і сам художник, взагалі чудово” [4].

А на нью-йоркських торгах Phillips „Under the Influence” („Під впливом”) у березні 2015 року купили роботу „Дощ” українського скульптора Н. Білика за 10 тис. доларів. Цікаво, що роботу скульптора було виставлено на арт-аукціоні з естимейтом 5–7 тис. дол. Мова йде не про 2-метрову скульптуру, встановлену на Пейзажній алеї, а про 80-сантиметровий відлив, зроблений у 2013-му. Сам скульптор не мав відношення до продажу даного лоту: цю роботу свого часу у нього викупив колекціонер [4, 11].

Водночас, мистецтвознавці наголошують, що сьогодні, як і десятиліття тому, можна говорити лише про довготривале формування цивілізованого українського арт-ринку, що відбувається в умовах громадського усвідомлення унікальності української культури на тлі загальної світової кризи, яка на даному етапі носить затяжний характер. Прогресивна реформація Єврозони, пов’язана з оновленням економіки окремих європейських держав, сьогодні супроводжується тимчасовим знеціненням валют. У період, коли на світових ринках немає яс-

ності, продовжується активний пошук альтернативних шляхів виходу з боргової кризи. Отож, питання про інвестиції у твори мистецтва наразі набуває все більшої активності.

Та, як відзначають мистецтвознавці, в Україні для багатьох все ще складно уявити, що такий визначний і рівночасно непередбачуваний процес сучасної культури, як менеджмент мистецтва, сьогодні можна вдало поновлювати інноваційними стратегіями та з успіхом використовувати напрацьований досвід у практиці світового арт-ринку. Більше того – користуватися власною бізнес-моделлю з урахуванням геополітичної специфіки національної культури України [12].

Дуже важливим фактором для виходу українського образотворчого мистецтва на світовий арт-ринок є, як вже зазначалося, формування повноцінного вітчизняного арт-ринку. І тут сьогодні є й свої успіхи, й свої проблеми.

У 2014 – 2015 роках український арт-ринок через війну на Сході та жалюгідний стан економіки завмер. Багато художників та інституцій знизили ціни на роботи, адже зменшився попит. Але й до війни в Україні мистецькі твори купували мало. Серед причин – відсутність культури колекціонування та нестійкий ринок. Нестійкість полягає в тому, що коли художники самотужки реалізують артефакти, то часто занижують ціни, відтак купуючи в галереї чи аукціонному домі покупець думає, що твори занадто дорогі. Окрім того, у галереї недостатньо коштів, аби „прив’язати” до себе художника і формувати цінову політику щодо нього.

Колекціонування – це корисна суспільна звичка, яка формується поколіннями. За роки української незалежності новий потужний пласт колекціонерів ще не встиг сформуватися, як і не встигла сформуватися нова українська бізнес-еліта. Сьогодні в Україні можна нарахувати приблизно сотню колекціонерів сучасного мистецтва, класичного – в рази більше. На сучасне мистецтво припадає всього 1/5 від загального обсягу продажів на арт-ринку, більшість – це антикваріат. 3/4 продажів становить живопис, решта – графіка, скульптура та фотографія.

Певним кроком до розвитку внутрішнього арт-ринку стали сьогодні благодійні аукціони, спрямовані на підтримку бійців АТО. Ці благодійні аукціони, поряд із першочерговим завданням допомоги війську, переслідують й інші, не менш важливі цілі – промоцію колекціонерства та розширення вітчизняного арт-ринку.

Водночас, на думку мистецтвознавців, продажі в рамках таких проектів не дозволяють художникам і покупцям адекватно оцінювати роботи. На благодійних аукціонах, особливо не онлайн, а публічних, робота часто продається по дуже завищеній ціні, з торгами, оскільки багато охочих допомогти. Внаслідок чого, окрилений високою оцінкою роботи, художник починає завищувати ціни

на свої роботи вже у приватних продажах абсолютно невиправдано, бо продаж на благодійному аукціоні не є показовим в історії продажів того чи іншого мистця

Хоч арт-ринок завмер, але теперішня ситуація – це найкращий період для інвестування – ціни занижені, а на ринку „зринають” предмети, припасені „до кращих часів”. „Війна рано чи пізно закінчиться, ціни знову стануть адекватними, навіть виростуть, і хтось стане власником поважного інвестиційного портфеля”, – вважає працівник одного з найбільших українських аукціонних домів „Золотий Перетин” С. Старостенко [13].

Таким чином, сьогодні можна говорити лише про частковий розвиток вітчизняного арт-ринку, і про повільне входження України у світовий арт-простір. Та і позитивні зрушення у цій сфері теж доволі вагомі. За словами експертів, українські художники, які викликають інтерес у західних покупців, вже займають 10 відсотків ринку сучасного мистецтва. Завдяки тому, що Україна зараз є головним ньюсмейкером в світі, покупці цікавляться часто не просто українськими художниками, а й роботами, тематично пов’язаними з нашою країною. „Наприклад, люди найчастіше цікавилися етнічними пейзажами Криволапа і тривимірними роботами Мініна, які присвячені шахтарям”, – підкреслює арт-дилер І. Абрамович [4].

Важливими є зусилля України, спрямовані на популяризацію сучасного образотворчого мистецтва за кордоном. Так, англomовний альбом „Anatoliy Kryvolap and the ukrainian sublime” („Анатолій Криволап та українське величне”), присвячений творчості відомого художника, випустило видавництво „Родовід”. За словами видавця Л. Лихач, це перша книга з англomовної серії про сучасне мистецтво України. „Під час війни на сході України кожне правильне слово, мистецький жест, культурна подія мають особливу ціну і збільшують число прихильників українського проекту. „Анатолій Криволап та українське величне” – це академічна розвідка американської дослідниці Д. Кан. Вона має стати свідченням того, що українське мистецтво органічно вписане в світовий контекст, є синопсисом модерної України”, – пояснила Л. Лихач. Близько двох років тому американська дослідниця зацікавилася роботами А. Криволапа. Вона кілька разів приїжджала в Засупоївку на інтерв’ю до нього і, як каже Л. Лихач, „викручувала йому руки” своїми американськими запитаннями. Свій погляд на творчість А. Криволапа Д. Кан подала у контексті історії України та світового мистецтва. Дослідниця не акцентувала свою увагу на тому, що А. Криволап – „найдорожчий художник України”. „Він відомий тим, що його роботи б’ють цінові рекорди на аукціонах, але мало хто, здається, пішов далі й проаналізував, що ж привертає увагу приватних колекціонерів упродовж стількох років. Абстрактні пейзажі Криволапа, намальовані смугами яскравих кольорів, схоплюють дух нової, незалежної України – все ще дуже селянської, але такої, що постала

на порозі XXI сторіччя із зухвалою енергією, за якою ховається тяжке минуле”, – пише авторка. Дослідниця підкреслює аполітичність майстра. Пише, що і сьогодні він поза політикою, прокидається і засинає з думкою про роботу [14].

До речі, у Києві відбулася презентація пластикової картки одного з українських банків, на якій використана робота художника А. Криволапа „Карпатський пейзаж”. Під час презентації відбувся благодійний аукціон з єдиним лотом – пейзажем А. Криволапа „Березневий вечір”. Його проводила британська компанія „Red Art Galleries”, яка займається просуванням мистецтва Східної Європи за кордоном. За підсумками торгів, роботу продали за 41 тис. доларів одному із західних колекціонерів, установивши рекорд публічних продажів художника в Україні. Отже, А. Криволап упродовж вечора встановив два нових рекорди – став першим українським художником, робота якого потрапила на пластикову картку в межах України, і найдорожчим художником своєї країни. Раніше картини А. Криволапа двічі били рекорди продажів сучасного українського мистецтва на міжнародному арт-ринку [15].

Важливим компонентом входження до світового арт-ринку (окрім аукціонів) є проведення виставок творів сучасних українських митців за кордоном, та участь вітчизняних художників у світових арт-форумах. Це дозволяє митцям вчитися і, що важливо, бути упізнаваними.

„Майдан. Україна. Шлях до волі” – так називалася виставка, яка експонувалася у Берліні (Німеччина). Проект включав мультимедійний перформанс художника М. Вайсберга, фотовиставку MAIDAN SAGA, показ документальних фільмів групи кінематографістів Babylon’13, виставку „Арт Майдан”. Крім того, відбувалася виставка артефактів із київського Майдану, яка залишилася в постійній експозиції Музею Берлінської стіни. Організатори виставки – аукціонний дім „Дукат” та ініціативна група Path to freedom – хотіли представити в Берліні „Україну як державу-борця за права та свободи людини”, а також розповісти європейській громадськості про соціально-політичні явища, що відбуваються в країні [16].

Продовженням цього проекту стала виставка „Стіна” М. Вайсберга, розгорнута у Європейському домі в Лондоні. Цикл із 28 картин відображав найдраматичніші дні протистоянь, які проходили у центрі української столиці. Організаторами заходу стали аукціонний дім „Дукат” та Посольство України у Великій Британії у співпраці з Представництвом Європейської Комісії в Лондоні. Посол України у Великій Британії В. Хандогій підкреслив важливість мистецтва як форми культурної дипломатії, покликаної пояснити світу історичні події в Україні: „Майдан ще не закінчився. Сьогодні ми бачимо справжню агресію по відношенню до України, – наголосив В. Хандогій під час відкриття виставки. – Перекоаний, що виставка творів відомого українського художника

М. Вайсберга допоможе британській аудиторії краще зрозуміти те, що відбувалося на Майдані цієї зими” [17].

У Відні (Австрія), в центрі „Novomatic Forum” проходила виставка „Україна. Архетип свободи”, ініційована української галереєю „Мистецька збірка”. Тут було представлено роботи художників різних поколінь, які, кожен по своєму, ламали стереотипи і намагалися вийти за рамки: А. Криволапа, О. Ройтбурда, І. Марчука, М. Вайсберга, В. Сидоренка, О. Животкова. Як підкреслювали організатори проекту, його головною задачею було – крізь художню призму показати європейцям одну з чільних рис української ментальності – прагнення до свободи. Для українських художників свобода – обов’язкова умова творчості. Архетип свободи проявляється в їхніх роботах з відкритим простором, вільними формами, динамічними масками і потужними кольорами.

За словами мистецтвознавця Д. Корсуня, „Архетип свободи – ядро, навколо якого сформована ментальність української нації. Впродовж усієї історії ця стійка програма колективної психіки – бути господарем власної землі і хазяїном своєї долі – допомагала народу відстояти власну автентичність та суверенність. Архетип свободи насичує дух українця незалежністю, стає рушійною силою в обстоюванні своїх прав та гідності. Це підтверджують останні історичні події в країні”.

Проект також порушував питання свободи в сучасному українському мистецтві, довгі роки скутого цензурою соцреалізму. Саме тому на виставці було представлено роботи художників різних поколінь і напрямів, які у своєму творчому пошуку змогли подолати стагнацію, вийти за її межі, зламавши всі стереотипи. Для них свобода – обов’язкова умова творчості. Архетип свободи проявляється в їхніх роботах пафосом відкритого простору, вільними формами, розкутими кольорами, щедрою фантазією [18].

В Австрії у травні 2014 року відбувався і арт-проект „Я крапля в океані”. Цю виставку (в інституції Künstlerhaus) австрійські цінителі назвали „сенсаційною й однією з найуспішніших за останні 20 років”. Проект присвячувався всім тим процесам, які відбуваються в Україні з листопада 2013 р. В експозиції було представлено „відображення” цих процесів у творчості Б. Михайлова, В. Цаголова, В. Сидоренка, К. Гнилицької, М. Рідного, О. Тістола та багатьох інших. Це оригінальні твори мистецтва, фото- й відеоматеріали, а також окремі об’єкти, якими користувалися як захистом протестувальники на Майдані. Український куратор проекту й головний редактор журналу Art Ukraine А. Ложкіна підкреслила, що „Інституція Künstlerhaus – відома організація, що належить Спілці австрійських художників і міститься у самому центрі Відня. „Приміщення символічне для нашої виставки, – зазначила А. Ложкіна, – оскільки виходить діалог між класикою та революційною українською дійсністю. На тлі

„Мистецького Арсеналу” – це невеликий простір, але на тлі середньостатистичної європейської галереї – доволі масштабний”.

Особливістю експозиції було саме поєднання в одному проекті творів сучасного мистецтва з реальними артефактами Майдану. Найбільші подив і ажіотаж у відвідувачів викликали предмети, надані музеєм Івана Гончара. Працівники музею впродовж революції збирали експонати, пов’язані з подіями на Майдані. Наприклад, в Австрію привезли велику катапульта. Вона була в робочому стані під час усіх подій і викликала подив західної публіки. Величезний інтерес викликала також рогатка та інші об’єкти.

Не менш цікавими були й твори сучасних професійних художників. Вони так чи інакше відображали ситуацію, в якій перебувала Україна напередодні й під час протестів. Увагу відвідувачів та мистецтвознавців привертала: інсталяція М. Вайди „Ліс”, відео „Фортеця” М. Рідного, велике живописне полотно „Різанина на Хіосі” О. Ройтбурда, фотопроєкт „Після бою” О. Чекменьова та ін.

Організатори виставки підкреслювали, що їх проект не документальний, не ілюстративний, а художній. На першому плані стояло не завдання „задокументувати” події. Навпаки – художньо переосмислити.

Відкриття українського проекту у Відні було гучне, його відвідало дуже багато людей. У пресі відзначалося, що українська виставка стала однією з найгучніших за останні 20 років [19].

У другій половині 2014 року виставка „Я крапля в океані” експонувалася у краківському Музеї сучасного мистецтва (Польща) [20].

У рамках розвитку культурних зв’язків між Одесою та Марселем (Франція) було реалізовано оригінальний художній проект. 2014 року міста-побратими обмінялися фотохудожниками: протягом місяця уродженець Одеси О. Синельников жив і фотографував у Марселі, а уродженець Марселя М. Парен – в Одесі. Результатом стала їхня спільна виставка „Марсель–Одеса: перехресний погляд”, яку було урочисто відкрито в міській бібліотеці Марселя „Альказар” [21].

У Мадриді (Іспанія), у Центрі авангардного мистецтва „Ла Неомудехар”, експонувалася виставка робіт українських художників та фотомитців „Моліться за Україну”. В експозиції було представлено понад три десятки творів від митців з усієї України, серед них – живопис, графіка, скульптура (в тому числі кераміка), живопис на склі. Окремий розділ у рамках виставки складався з робіт рівненського художника, члена Британської королівської фотоасоціації С. Бусленка. Це серії з 20 робіт, присвячених революції Гідності та „Євромайдану” 2013–2014 років. У категорії відеоарту демонструвалися короткометражні фільми студії „Вавилон’13” [22].

Перша у Польщі виставка відомого українського художника І. Марчука „Генотип свободи” експонувалася у 2015 році у варшавській галереї „Kordegarda”. Експозиція складалася з 33 робіт художника, виставки якого організовувалися у багатьох галереях світу, зокрема, у Парижі, Сідней, Торонто та Нью-Йорку. Презентацію робіт І. Марчука у Варшаві влаштувало Товариство друзів України з нагоди річниці подій на Майдані. У церемонії відкриття виставки брали участь Віце-прем’єр-міністр – Міністр культури України В. Кириленко спільно з Міністром культури і національної спадщини Польщі М. Омільяновською.

„Сьогоднішня подія важлива не лише для мистецького життя, але й для українсько-польських відносин загалом”, – зазначив Віце-прем’єр-міністр – Міністр культури України В. Кириленко. Він також подякував польській стороні за підтримку в організації виставки „незбагненого художника, митця з унікальною технікою, творчість якого для України важко переоцінити”, а також за підтримку українського народу у боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність своєї держави.

„Саме зараз, під час війни, під час російської агресії, Україна повинна показувати світові свої найкращі твори, а особливо в Польщі, яка нас так підтримує”, – підкреслив В. Кириленко [23, 24].

У Варшаві (Польща), у лютому 2015 року також відкрили виставку ікон, присвячених Майдану та подіям на Донбасі. У костелі отців-домініканців можна було помолитися за мир в Україні та подивитися на ікони, написані до річниці трагічних подій, й зібрані у цикл „Молитва за Україну”. Організаторами виставки стали: незалежне громадське об’єднання „Elios-Милість” (відділ соціального служіння та благодійності Української православної церкви Київського патріархату) та майстерня ікон Святого Лазаря (Польща). Також у підготовці заходу допомогли Інститут християнського сходу, клуб католицької інтелігенції та монастир домініканців у Варшаві. Автори ідеї хотіли не лише показати роботи іконописців, а й духовно підтримати добрі справи й ініціативи польських організацій і товариств, які допомагають Україні. Більша частина ікон, представлених на виставці, була створена під час міжнародного іконописного пленеру „Милосердя в іконі”, який відбувся у Михайлівському монастирі наприкінці минулого року. Автори 44 робіт – митці з України, Польщі, Франції, Словаччини, Литви [25].

„Ми просто йшли” – так називався двоетапний масштабний міжнародний арт-проект, присвячений 200-річчю від дня народження Т. Шевченка. Проект було презентовано в Києві (у Національному музеї Т. Шевченка) та Нью-Йорку (в залах Українського інституту Америки). Українські художники П. Бевза і М. Журавель намагалися розкрити багатогранну особистість Т. Шевченка. В цій творчій інтерпретації Т. Шевченко не просто поет, – він провидець

майбутнього і натхненник національної сили народу. Роботи П. Бевзи і М. Журавля виконані у стилі міфопоетичної течії українського візуального мистецтва ХХІ століття. І українським, і американським арт-цінителям пропонувалося поміркувати над впливом Т. Шевченка на формування цілої нації і окремої особистості, на сприйняття національної ідеї в умовах реалій. На думку організаторів виставки, концентруючись на художній силі світла, яка у Т. Шевченка означає значно більше, ніж побудова композиції, автори арт-проекту прийшли до власної формули прочитання шевченківського коду. Також важливим експозиційним мистецьким об'єктом виставки була арка „Ті, що несуть світло”, присвячена „Небесній сотні”. З одного боку арки – „настінний живопис” П. Бевзи в прозорому, акварельному ключі (полотно, акрил, олія), а з іншого – важчий живопис М. Журавля з металевим присмаком (теж полотно, акрил, олія). На склепінні арки – написи імен загиблих [26, 27].

Доволі важливою є участь українських митців у програмах Венеціанської бієнале. 2000 року Україна вперше отримала запрошення взяти участь у Венеціанській бієнале 2001 року. З того часу вітчизняні художники представляли свої твори на кожній з цих престижних виставок. Не стане винятком і цьогорічний мистецький захід.

У 2015 році Міністерство культури України спільно з PinchukArtCentre представить експозицію українського сучасного мистецтва на 56-й Міжнародній виставці мистецтв у Венеції. „Ми вдячні В. Пінчукові за те, що в такий складний для країни час він знайшов можливість підтримати українське мистецтво, – зазначив перший заступник міністра культури України І. Ліховий. – Майбутня виставка стане віддзеркаленням сучасного місця нашої країни у світовому співтоваристві. Я приємно вражений групою художників, які беруть участь у наповненні нашого павільйону. Кожен з них уже давно і серйозно заявив про себе. Впевнений, що наша участь у бієнале буде помітною й цікавою”. Україна на бієнале буде представлена груповою виставкою молодих українських художників, серед яких А. Волокітін, М. Кадан, Ж. Кадирова, А. Звягінцева, М. Рідний і С. Жадан. Виставка матиме назву „Надія”. Спеціально для неї у центрі Венеції спорудять скляний павільйон, покликаний символізувати нову Україну. А метою участі України у 56-й Венеційській бієнале має бути презентація сучасної української культури як невід'ємної частини європейського та світового культурного простору. 56-та Міжнародна виставка мистецтв у Венеції відкриється 9 травня і триватиме до жовтня 2015 року [28, 29].

Експерти зазначають, що для наших художників важливий сам факт „виставлення” в галереях світу. Основна капіталізація мистецтва відбувається за рахунок колекціонерів-співвітчизників. Але одна справа запропонувати їм роботу просто земляка, а інша, того, чий картини прикрашають виставки світу і продаються на аукціонах. Арт-дилерам зараз саме час активізуватися, щоб на

хвилі інтересу Заходу розкрити наших художників і вивести на них колекціонерів [30].

Окрім аукціонів та виставок, свідченням підвищення інтересу до нашої держави можна вважати різні прояви уваги до українського образотворчого мистецтва. Тут слід звернути увагу на мистецькі премії.

У 2014 році „зіркою” сучасного мистецтва Європи стала 33-річна киянка, концептуальна художниця та перформерка Л. Наконечна. 12 грудня у Національному художньому музеї України їй вручили премію К. Малевича, засновану польським урядом у 2008-му. Нагорода вручається кожні 2 роки молодим художникам віком до 40 років, народженим в Україні, за внесок у розвиток сучасного мистецтва. Л. Наконечна тричі була фіналісткою премії Малевича, та лише цього року міжнародне журі на чолі з директоркою Польського інституту в Києві Е. Фігель оголосило київську художницю лауреаткою. До участі в конкурсі було прийнято 54 заявки від мистецьких інституцій з України, Польщі, Німеччини, Нідерландів і Росії. Л. Наконечна була номінована на премію Малевича некомерційною організацією з Берліна „Kunstfabrik am Flutgraben”, де реалізовувала свої проекти.

„Для мене премія Малевича – це визнання, що я потрібна. Я залишаюся в Україні і не збираюся звідси їхати”, – підкреслила Л. Наконечна. І наголосила, що у своїй творчості намагатиметься поєднати дві культури – українську та польську [31].

Український фотохудожник Б. Михайлов став лауреатом міжнародної премії „Goslarer Kaiserring” 2015 року. Вручення премії відбулося у східнонімецькому місті Гослар. В оргкомітеті премії Б. Михайлова назвали „одним з провідних хроністів радянського та пострадянського суспільства”. Кайзерівська премія міста Гослар хоч і не має призового фонду, але вважається однією з найвідоміших нагород у світі сучасного образотворчого мистецтва. До складу журі входять впливові музейні діячі, куратори та мистецтвознавці, а серед колишніх лауреатів є чимало найвідоміших діячів сучасного образотворчого мистецтва. Нагорода міста Гослар – це золотий перстень із аквамарином, на якому вирізьблено зображення німецького імператора Генріха IV, на честь якого премію й назвали кайзерівською. Цю відзнаку вручають із 1975 року [32].

Всі ці події сприяють інтеграції українського мистецтва у світовий арт-простір. І саме ця інтеграція дає можливість українським митцям представляти свої роботи на міжнародній арені, брати участь у престижних виставках та світових аукціонах. А це, у свою чергу, все більше сприяє формуванню позитивного іміджу України у світі

Успіх на аукціонах, активна виставкова діяльність, увага західної преси свідчить, що Україна поступово впливається у світовий арт-ринок. Зважаючи на увагу з боку західних аукціонних будинків і галерей, початок уже є. Саме

участь у глобальних виставках, бієнале і гучних продажах – основні складники успіху за кордоном, впевнений арт-дилер І. Абрамович. Його прогноз оптимістичний. Якщо все робити правильно, протягом найближчих п'яти років українські автори зможуть продаватися за \$1,5–2 млн. Для колекціонерів це означає, що саме час купувати. Причому на відкритому ринку і не розраховуючи на швидкий прибуток. Мистецтво – довгострокова інвестиція. І віддача буде, тільки якщо купувати за ринковою вартістю сьогодні й продавати – теж за ринковою, але через десять років [33].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Маричевська О. Центр-периферія: проблема мистецького дискурсу / Маричевська О. // Образотворче мистецтво. – № 3. – С. 116–117.
2. Денисова І. Мистецтво як товар. Продажі українських художників в 2014 році / Ірина Денисова // <http://cultprostir.com.ua/uk/post/mistectvo-yak-tovar-prodazhi-ukrayinskikh-khudozhnikiv-v-2014-roci>
3. Березницька Л. Чому українські художники не входять у топ-позиції світового арт-ринку / Людмила Березницька // <http://forbes.ua/ua/opinions/-1386509-chomu-ukrayinski-hudozhniki-ne-vhodyat-u-top-poziciyi-svitovogo-art-rinku>
4. Малиновский Н. На Западе стали популярны украинские шахтеры / Малиновский Н. // Вести. – 2014. – 18 дек.
5. Коваль О. З Майдану – на лондонський аукціон / Коваль О. // Україна молода. – 2014. – 11–12 квіт.
6. У Великобританії картину, присвячену Майдану, було продано за п'ять тисяч доларів / Інф. // День. – 2014. – 11–2 квіт.
7. Конарева Л. Українське мистецтво нині у тренді / Конарева Л. // Уряд. кур'єр. – 2014. – 4 груд.
8. Українці зробили сенсацію на торгах в Лондоні / Інф. // <http://time-ua.com/novini/kultura/8455-ukranc-zrobili-sensacyu-na-torgah-v-london>
9. Ціновий рекорд на міжнародному аукціоні / Інф. // Демократ.Україна. – 2015. – 27 лют.
10. Сет українських художників продали на аукціоні за рекордну суму / Інф. // <http://life.pravda.com.ua/culture/2015/02/16/189429/>
11. У Нью-Йорку купили скульптуру українця за 10 тис. доларів / Інф. // <http://life.pravda.com.ua/culture/2015/03/6/190403/>
12. Никифороенко О. Національне мистецтво України в калейдоскопі сучасного арт-ринку / Никифороенко О. // Образотворче мистецтво. – 2014. – № 1. – С. 124–125.

13. Ворон Б. Як АТО стимулює український арт-ринок / Ворон Б. // http://artes-almanac.in.ua/art/articles/art_rynok.html
14. Жук О. Нове величне для своєї країни / Жук О. // Україна молода. – 2014. – 6–7 лют.
15. Картина Криволапа – найдорожча / Інф. // Демократ.Україна. – 2015. – 6 січ.
16. „Майдан. Україна. Шлях до волі” / Інф. // День. – 2014. – 4 черв.
17. „Стіна” Вайсберга – у Берліні та Лондоні / Стельмашевська О. // День. – 2014. – 4 лип.
18. Ілленко Л. „Архетипи свободи”. Арт-вимір / Ілленко Л. // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 1–7 берез. – С. 14.
19. Ложкіна А., Константинова К. Українська революція: арт-сенсація у Відні / Ложкіна А., Константинова К. // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 19–25 квіт. – С. 14.
20. Котвіцька К. Крапля, яка змінює світ / Котвіцька К. // Україна молода. – 2014. – 7 серп.
21. Воронков В. Побратими обмінялися фотовітаннями / Воронков В. // Голос України. – 2015. – 24 січ.
22. Роботи українських митців – у Мадриді / Інф. // Демократична Україна. – 2014. – 26 верес.
23. В'ячеслав Кириленко відкрив виставку українського художника Івана Марчука у Варшаві / Інф. // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247970699&cat_id=244276429
24. „Генотип свободи” у Польщі / Інф. // Демократ. Україна. – 2015. – 20 лют.
25. Юзич М. У „молитві за Україну” / Юзич М. // День. – 2015. – 20–21 лют.
26. ІлленкоЛ. Нью-Йорк: лики Кобзаря / ІлленкоЛ. // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 1–7 берез.
27. Грицук В. Ті, що несуть світло / Грицук В. // Україна молода. – 2014. – 23 лип.
28. Бахарева Т. Виктор Пинчук: „Я горжусь тем, что у нас есть возможность сделать небольшой, но весомый вклад в диалог моей страны с миром” / Бахарева Т. // Факты. – 2015. – 28 февр.
29. Міністерство культури спільно з PinchukArtCentre представить українське сучасне мистецтво на Венеціанській бієнале / Інф. // <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/395193>
30. Захід зацікавився українським мистецтвом / Інф. // <http://www.rivnist.in.ua/news/2014/06/07/4084>
31. Жук О. Ладо Ладі / Жук О. // Україна молода. – 2014. – 16 груд.

32. Кайзерівську премію здобув українець / Інф. // День. – 2015. – 13 січ.
33. Україна в тренді: скільки на цьому зароблять українські художники / Інф. // <http://forbes.ua/ua/magazine/forbes/1373719-ukrayina-v-trendi-skilki-na-comu-zaroblyat-ukrayinski-hudozhniki>

Матеріал підготував

Бурнашов І. Ю.,

зав. сектором відділу наукового
аналізу і узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування І. Г. Піленко

Підписано до друку 31.03.2015. Обл.-вид. арк. 1,0. Б/т. Зам. 36. Безплатно

Ротапринт НПБ України, Київ–1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12